

КРЪСТОПЪТ

YOL AYRIMI

© Kemal Tahir, 1969

© Алина Караханова, *превод от турски*

© Дамян Дамянов, *дизайн на корица*

© Сиела Норма АД

София 2016

ISBN: 978-954-28-2141-0

КЕМАЛ ТАХИР

КРЪСТОПЪТ

КЕМАЛ АТАТЮРК
ПО ТРЪНЛИВИЯ ПЪТ
НА ДЕМОКРАЦИЯТА

Превод от турски Алина Караханова

Гаази паша – „Генералът победител“. Така е наречен Мустафа Кемал (19.V.1881–10.XI.1938) след битката при Чанаккале, където е ранен. Фамилното име Ататюрк – „Баща на турския народ“, получава след приемането на закона за фамилните имена в Република Турция на 21 юни 1934 г. До днес никой друг не носи тази фамилия. Тя е единствена. Тъй като действието в романа „Кръстопът“ се развива през 1930 г. и все още в Република Турция няма фамилни имена, наричат Мустафа Кемал Ататюрк само Гаази паша, както е познат на турския народ и до днес.

В българския превод за удобство е използвано популярното в наши дни име на бащата на модерна Турция.

СЪДЪРЖАНИЕ

Първа част

ИГРАТА

7

Втора част

НАРОДНАТА ВОЙСКА

161

Трета част

КРЪСТОПЪТ

347

Първа част

ИГРАТА

1

Мурат развърза вратовръзката си и я метна на масата, а после нави ръкавите на ризата си. Тъкмо се бе върнал от обяд и реши, докато си изпие кафето, да разгледа купчината листове, които постави пред себе си.

Най-отгоре бе макетът на първа страница – осем празни колонки, няколко различни по размер четириъгълници, показващи местата на снимките, които трябваше да се поставят тук-там в тях. И вътрешните, и външните новини бяха съвсем малко и не особено важни. Бюлетините на Анадолската агенция... се получаваха по телефона, после коментираха новините из кафенетата и за да не приличат една на друга, упорито ги разбъркваха, докато най-накрая се превръщаха в абсолютно безсмислени различни информации.

Ставаше ясно, че утрешният съботен брой на вестник *Вакит* с дата 9 август 1930 година отново ще излезе без водещо заглавие. Да, всички вестници страдаха от липса на новини. Обаче в страната имаше бунт. От два месеца се водеха боеве в планината Арарат.

Всъщност като се замисли, на Мурат въобще не му пукаше дали вестниците ще излязат с водещи заглавия или без тях. Една нощ седмично заместваше секретаря, който беше в отпуск. А никак не обичаше секретарската работа. За негово облекчение, откакто започна да пише репортажи, се отърва от пунктовете и цицерите, от сметките за това дали „текстът е малко, или текстът е много“.

Вятърът духна през прозореца, близна като огнен език лицето му и след полъха на тежката топлина на нощта изпита чувството, че някой безшумно се е промъкнал зад него. Всъщност

вместо да започне захлаждане, с напредването на нощта жегата ставаше все по-непоносима. „Уффф, тук заприлича на нажежена пещ.“ Това усещане вероятно се създаваше от подовата настилка в помещението на секретариата, както и от тавана му, изработен от облицовъчен камък.

Погледна часовника си. Беше девет и половина. Скоро щяха да започнат да пристигат последните бюлетини от агенцията. След около час-час и половина и първа страница ще започне да се печата. Надяваше се все някога тази вечер работата да приключи благополучно. „Трябва да се обадя на колеги от вестниците... да се поразтъпчат край Босфора... То, тази нощ, преди да започне сутрешното захлаждане, няма да се ляга...“

Отправи поглед към часовника на стената, закаченото под него сако, шапката... телефона върху масата, поредицата книги на шкафа със стъклени витрини. Всички предмети сякаш бяха изгубили своята твърдост, бяха се размекнали по местата си – приличаха на желе.

Започна да разглежда листовете пред себе си. Във вчерашния брой на вестника бе съобщено, че ще бъде публикуван пълният текст на доклада, свързан с начина на събирането на финансовите средства, поръчан на чуждестранен специалист на име Мюлер. Колко души щяха да се заинтересуват от доклада на мосю Мюлер? Колко души ще го прочетат и колко от тях ще разберат нещо?

Тъй като бунтовниците се бяха възползвали от територията на Иран, Мурат предложи на шефовете си веднага да го изпратят там, за да прави репортажи, още преди бунтът в планината Арарат да бъде потушен. Те го намериха за много подходящо, зарадваха се и се задействаха да вземат необходимото разрешение. Макар двамата депутати от най-многочислената група – от Републиканската народна партия, отделно приближените на генерал Исет, господата Хаккъ Тарък и Асъм, които почти всяка вечер бяха на трапезата на генерал Ататюрк, министър-председателят генерал Исет... може би и дори самият генерал Ататюрк, да не виждаха никаква опасност в един

такъв репортаж, те по никакъв начин не можах да преодолеят категоричния отказ на маршал Февзи Чакмак. Причината не бе тайна – объркването в тила на армията. Фактът, че месеци наред бунтът не можеше да бъде потушен, не показваше ли, че има някакъв проблем? Как може да се скрие една толкова явна истина? И защо?

Така се бе отнесъл, че не чу приближаващите се стъпки. Когато видя на вратата изненадващо промъкналия се прислужник Хъдър Ефрейтора, с безразличие попита:

– Какво има? Този лист от агенцията ли е?

– Не, господин Мурат, има телеграма!

– Дай да я видя! Откъде е?

– Телеграмата е от Ялова. Изпратена е от господин Асъм и е изключително важна, ако питате мен.

– Още ли говориш празни приказки, дай ми я!

Взе я от ръцете му и установи, че е отворена. Докато я четеше, свъси вежди.

„Първа страница да не се печата стоп... Целият персонал от линотипери да чакат стоп... Идвам. Народен представител на Чорум, Асъм.“

Мурат се зарадва. Беше се отървал от запълването на първа страница с измислени новини, олекна му, като че бе отхвърлил от плещите си огромна тежест. Искаше му се да се пошегува с Хъдър Ефрейтора, който го наблюдаваше с любопитство, и затова се намръщи:

– Така отворена ли пристигна?

– Отворена ли? За телеграмата ли питате?

Прислужникът Хъдър Ефрейтора изведнъж се разтревожи, и докато се опитваше да намери най-подходящите думи, с които да се защити, притеснено започна да преглъща.

– Аз я отворих, господин Мурат, защото на плика пишеше „вестник *Вакит*“, затова я отворих. Да не би да стане грешка и да отиде при някой друг.

– Когато я отваряше, имаше ли някой около теб? Питам по кое време я донесе пощальонът?

– Кой? Ами никой! Кой може да бъде в този час?
– Не зная. Някой непознат. Например от другите вестници.
– Не! Нямаше непознати. Каква работа имат тук посред нощ? Бъдете спокоен!

– Добре че не е имало някой, защото... Ех, както и да е...
Тогаз шъ тъ питам за к'во спокойствие говориш...

Когато искаше да се пошегува с Хъдър Ефрейтора, който бе от Чорум и говореше на диалект, Мурат го имитираше. Тъй като знаеше това, Хъдър Ефрейтора се успокои. Беше назначен във вестника от шофьора на двореца господин Дадал, който също бе от Чорум, и от седмицата, в която постъпи на работа (със самочувствие, останало от войниклъка), се превърна в шпионин на шефовете. Като всички шпиони, виждаше себе си като нещо повече от другите служители, а смирението, което проявяваше към Мурат, бе защото е приятел на Дадал и защото със собствените си очи бе виждал в действие опасните му юмруци. Подемайки шегата, изви врат, сякаш се бе стреснал, и се заподмазва:

– Леле-е-е, господине! Какво ще правим сега? Значи тази телеграма... Ох, господин Мурат, какво иска да ни каже? „Първа страница да не се печата“, е написал господин Асъм. Тази приказка е като паролата на нощния караул. Добре де, какво иска да каже? Какво му е тайното на това?

– Тайното... Ситуацията във вестниците не е ли същата, като тази в армията? Главният редактор не иска ли да ни каже точно това? Да видим какво би станало, ако не се съхранява тайната на вестника?

– И какво му е тайното на това? Стига, драги ми господине! Трябва лекичко да ни се загатне, че да се знае от кого трябва да се пазим.

– От кого, така ли? Ай, жалко за ефрейторските нашивки, с които си се закичил. Къде се намираш, мизернико Хъдър? Това тук не е ли Истанбул? Абе, има ли друг Истанбул освен този Истанбул, бе, малоумнико? Трябва да сме готови на всичко за Истанбул. Ето, известният от едно време булевард, на който се намира Високата порта, не беше ли преименуван наскоро по

решение на генерал Ататюрк на булевард „Анкара“. Да видим кои хора живеят на това място, не го ли обитават управниците? Онези, които усещат нещата, без да ги видят, и веднага щом ги усетят, майсторски успяват да се измъкнат от всяка ситуация ни лук яли, ни лук мирисали. Кучите му синове, не се ли струпаха всички тук?

– Да бъдеш управник... Тайните, които ние не можем да знаем... хищният му управник... Не, слава богу, не може да ги усети, да благодарим на всемогъщия Всевишен.

– Знаеш ли откъде ще усетят, безмозъчен Хъдър... Ще се досетят дори от идването на телеграмата. Нима една телеграма пристига, за да улесни работата на вестника? Не! Получава се в най-напрегнатите моменти, само за да я затрудни силно. Особено пък във вестник *Вакит* – телеграмата се получава най-вече защото е важна. Да ги благословим и всемогъщият Всевишен да вземе от нас, от нашите доходи и да ги добави към техните! Шефовете ни, не че ти не знаеш, макар да не са кой знае какви скъперници, не са с широки пръсти и е известно, че не дават така лесно пари – в това няма никаква лъжа, нито пък шега. Какво означава: „Господин Асъм ни изпрати телеграма от Ялова“? Означава, че е прежалил пари и душата го е заболяла. Защото за нашите работодатели е задължително да са богати, за да се чувства душата им добре, но пък богатства без душа нямат никаква стойност. По тази причина всички вестникари са отправили поглед към онзи склон, да опустее дано, дето е Високата порта и булевард „Анкара“, а когато наоколо падна мрак, та и досега, все гледат във вратата на вестник *Вакит*. И в момента, в който те са видели, че пощальонът влиза тук, веднага са схванали, че има нещо извънредно. Те също биха направили това, което на мен би ми хрумнало.

– Стига, господин Мурат, какво ви идва наум да направите?

– Това, което ми идва наум, Хъдър ага, е да натрупам пред себе си старите вестници, да се заровя в тях, да потърся и да открия кой е онзи случай на бунтарство, което се е развихрило, кипнало е и е преляло, заради което се е озовал на първа

страница. Ето по тази причина... Ти... предполагам... Ти дойде, без да заключиш входната врата, да я залостиш с желязото, нали... И ти си един, Хъдър, хаймана такъв! Чакай, постой малко! Къде тръгна, преди да си чул какво ще кажа? Изтичай при главния линотипер Хайдар баба... веднага да дойде! От този момент насетне, който е вътре, е вътре, който е навън, е навън. Дори муха да успее да прелети навън или да влезе вътре, с теб е свършено, да го знаеш.

По всяка вероятност Хъдър Ефрейтора бе оставил вратата отключена, защото се обърна като пумпал, загуби равновесие и залитайки, бързо излезе. От телеграмата се разбираше, че има много важна новина. „Народното събрание е в лятна ваканция. Генерал Ататюрк отдавна си почива в Ялова. И генерал Исмет дойде неотдавна... Добре де, какво може да бъде?“ Мурат затвори очи и се опита да си спомни новините от последните дни.

– Дано да е за добро, господин Мурат! – поздрави влезлият словослагател Хайдар. – Онзи мечок Хъдър каза да не пускаме първа страница. Била пристигнала телеграма от шефа „Линотиперите да чакат“. Вярно ли е?

– Да!

– Какво ще кажеш?

– Нямам представа!

– От двореца ли бяха извикали шефа, или по собствено желание е отишъл в Ялова?

– Не зная.

– Да допуснем, че работата в Арарат е приключила... или пък че сме навлезли в територията на Иран, за да прогоним хорицата? Да не би да има сблъсъци?

– Прав си! Какво може да бъде?

– След малко ще разберем. Господин Асъм скоро ще дойде. Моля, кажете на редактора Селим да ми донесе августовските броеве на нашия вестник.

Някъде отдалеч се дочу шум от печатарската машина, която работеше на пълни обороти. От вибрациите странната административна сграда на вестник *Вакит*, чиито каменни помеще-

ния приличаха на килиите в духовните училища, а стълбището напомняше за тайните канали за вода в крепостите, потрепваше едва забележимо от покрива чак до основите.

Мурат се провикна към главния линотипер Хайдар баба, който беше на вратата и тъкмо се канеше да излезе:

– Вижте как ще постъпим, Хайдар баба – ще отпечатаме повечко от последната страница на вестника. На мен тази работа ми се струва доста сериозна. Ако не беше така, шефът нямаше да си даде парите, за да ни пусне телеграма. Още повече пък да тръгне от Ялова посред нощ и да дойде при нас.

– Лесно е да я отпечатаме, но... добре си помисли... Защото онзи господин Асъм, когото аз познавам, съвсем няма да се подвоуми и ще ми отреже от заплатата парите за хартията, също и парите за тока. Ще сметне дори парите за мастилото и ще ми ги удържи.

– Със сигурност! Поемам отговорността! Виж какво е вестникарското предчувствие на моя милост, нали израснах в ръцете ти. Винаги успявам да предусетя нещата. Не се противопоставяй, когато настоявам за нещо...

Хайдар баба излезе. Мурат подпря лакът на масата, отпусна брадичка в дланта си и се загледа в отворената врата. Нажежената атмосфера имаше дъх на петрол, старо мастило и машинно масло.

Тъй като стъпваше на пръсти, прислужникът Хъдър се придвижваше безшумно. Той се наведе над рамото на Мурат, огледа се назад, сякаш бе дошъл по тайна задача, протегна врат и зашепна:

– Да ви поръчам ли кафе, господин Мурат... с две лъжички захар?

– Как се сети, Хъдър, да си жив и здрав!

– Ами, рекох си... че тъкмо е време за едно кафе. – И отново по същия начин, стъпвайки на пръсти, се приближи до масата, като междувременно поглеждаше през рамо да не би някой да влезе и да ги чуе. – Вижте какво се сетих.

– Да не би да се е сбъднало казаното наскоро от моя земляк господин Дадал!

– Какво е казал господин Дадал?

– Казал е... Да, сега напълно повярвах, че споменеш ли „шофьора на двореца“, преди да кажеш нещо, първо брой до десет. Какво точно означава „шофьор на двореца“? Означава, че дори някъде бълха да скочи, той е уведомен, защото е при генерал Ататюрк. С други думи, той е от онези всезнайковци, които още преди да си отвориш устата, знаят какво следва. И каква полза от това, като не ни обясни всичко както трябва, тъй като „не му било дошло времето“. И така позавъртя нещата... В смисъл, че който има глава на раменете, разбира от половин дума, а който няма... Беше ми казал: „Хъдър Ефрейтор, протакането на тази работа с Арарат ти не я мисли само като работа с Арарат.“

– Да?

– „Това, което предусещам аз, Всевишният да благослови нашия генерал Ататюрк, е, че той изчаква подходящия момент, като преценява всяка минута“, каза той. Това означава, че, да, нашият генерал Ататюрк, е накарал звездоброеца си да наблюдава звездите, гледача си да му предсказва, онези, които прокуват чрез сънищата, ги е накарал да спят и да прокуват, ясновидците, които общуват с духове, да проверят, да проследят и открият подходящото време. Накарал ги е и накрая е преценил: „Няма да променим нищо, ако избием купища кюрди в планината Арарат, нищо няма да се оправи. Знам аз кой е начело на размириците.“

– И кой е начело на бунта?

– Сигурно знаеш поне това, а защото си журналист, се правиш, че не знаеш. Начело на размириците е... Персия... Да, зная го, както зная своята религия. Тайното в телеграмата е новината за нахлуването на генерал Ататюрк в Персия. Всъщност трябва да ни върне обратно нашите Тебриз, Шираз и езерото ни Урумийе, чиято природа прилича на райска градина, като ги изведе от онзи чергар, шаха на Персия. По време на мобил-

лизацията заедно с брата на генерал Енвер, генерал Нури, и чичо му генерал Халил, обиколихме, видяхме ги тези места... Местата, които са мюсюлмански земи, са земи на племето мюсюлмани, което прави непоносим света на глупавите къзълбаши* персийци. Охо-о-о, колко добре! Да, и накрая на всичко това дано генерал Ататюрк да срути двореца върху главата на шаха, да позволи на войската да разграби хазната му, да нарами короната, трона, а може би и къдрокосата му съпруга, и да ги донесе. Така трябва да станат тези неща, та аз да се заливам от смях. Защото по време на мобилизацията хората със слаба вяра и недостатъчно силна религия са казали: „Не може така!“ А какво нареди в отговор на това мюфтията на нашия полк? „По този повод генерал Енвер има писмена заповед от султана, при това с печат, която не може да бъде отменена.“ Той каза: „Дори и да не стане този път, няма никакво значение, и да знаеш, че дори и след сто години ще обедини, ще събере на едно място османците и потегляйки от единия край, ще изпълни заповедта от фермана.“ Нали видях този ден, господин Мурат! Оттук нататък дори и лошият Хъдър да умре, няма да е голяма загуба!

Тъй като искаше да развърже езика на Мурат, за да изкопчи от него какво мисли, Хъдър Ефрейтора използва някои от думите, които преди малко бе употребил главният линотипер Хайдар баба.

– Не спираш да ръсиш разни глупости, мислиш ли, че е вярно, Ефрейторе?

– Стига де, какво искаш да кажеш? Дори вече е факт... Защото това, което аз чувствам... е, че няма да стои кротко като ракията в шишето. И така, когато генерал Ататюрк преполови шишето, ще се разпени и ще кипне... И когато му дойде настрояването... И се сети за заповедта на своя приятел генерал Енвер... Вероятно той въобще не е обърнал никакво внимание на думите на генерал Исмет: „Стига, не бива“. Да, този път генерал Ататюрк направи така, че заповедта: „Искам от теб Пер-

* Потомци на тюркски шиитски племена от XV век, които османските султани са смятали за враждебна общност и са подлагали на преследвания. – Бел. пр.

сия!“ да бъде предадена на Егри Кюлях Салих паша. Щом като генерал Салих се радва на такава подкрепа, знаеш ли какво е казал според мен? Навярно му е казал: „Аз трябва да ликвидирам Персия, пък след това, ако генерал Исет иска, да ме обеси“. Да, и след като получил заповедта, я е целунал три пъти, докоснал я е до челото си и се е закарнал: „Пригответи се да умреш, хей, персийски шах! Пристигам!“ И дори да не е изтеглил войската си, то не му е останала много за изтегляне. Зная го, както зная своята религия, че ще се впусне и ще го настигне, и няма да му даде никаква възможност...

– Добре де, да речем, че генерал Егри Кюлях Салих удари Персия, постави я на колене и тя рухне, как ще реагират англичаните на това?

– Англичаните ли? Как могат да реагират те на едно толкова полезно дело! Ще кажат: „Когато нещо вече е в миналото, то не може да бъде лошо. Е, добре щеше да бъде, ако не се бе случило, но щом като вече е станало... Ние така разбираме нещата. Нещо, което вече е минало, не може да бъде лошо, да има, да има, най-много да има нещо като глоба.“ Ама и там ще въртят, ще сучат, ще се възползват по всякакъв начин. Необходимо е само да споменеш пред тях: „Знай си парите, също така си знай мястото.“

– А Москва, дето ти е над главата?

– Москва ли? Остави я Москва! Не, на това, което ще одобряват англичаните, руснаците не биха могли и дума да кажат. Щом заявят: „Да пресрещнем турците, превзели Персия“, ще разберат, че небесата ще се срутят върху тях, гадната Москва тозчас ще схване това.

– Значи според твоите планове генерал Салих само с ликвидирането на Персия ще довърши наведнъж и Англия, и Москва. Какво означава това? Това значи, че ще имаме влияние над целия свят.

– Ех, де да знаех това! Докато турчинът не се надигне, разлюти, разгневи и с викове: „Хей, Аллах! Хей, Водачо!“ не се хване за сабята си, може ли този разпадащ се кучи свят отново

да се закрепи? Ех, да е жив и здрав генерал Ататюрк, и Всевишният да го благослови! Накрая и тази игра ли спретна на онези островитяни, английските неверници, и на болшевишка Москва? Ах, колко прекрасно! Ха-ха-ха! Защо не кажеш колко от благоприятните сънища на Хъдър се сбъднаха... Каква нощ е тази само, наистина... Също като нескопосна ритуална нощ преди големия празник. Да, кафето е от мен! Ако предпочиташ, да ти поръчам ароматен чай? Отговор „не“ не се приема. Поръчал съм кафе, аз черпя. Ако посегнеш към кесията си, така ще се притесня, само да видиш как ще се притесня.

– Кафето е лесно, Ефрейтор. Твоят земляк господин Селим щеше да дойде. Къде се изгуби? Извикай го да идва!

– Добре де, добре! Може ли да му съобща новината, господин Мурат? Нека ние кажем тази вест на Селим.

– Добре. Кажи му я, така му я съобщи, че да си получиш наградата за добрата вест. Ела, приятелю, да се махаме, да оставим на твоя земляк Селим да плати тези кафета.

– Не става. Кафето е от мен, дори самият генерал Ататюрк да дойде, кафето пак е от мен.

Хъдър Ефрейтора щракна с пръсти, сякаш искаше да каже: „Ура!“, затича се и излезе толкова зарадван, колкото нямаше да бъде дори ако му бяха подарили някой чифлик.

Когато Селим Нури влезе, носейки августовските броеве на вестника, Мурат все още разсеяно се усмихваше.

– Какво има, Мурат? Какво приказва нашият глуповат Хъдър? Истина ли е? Започнала ли е битка с Иран?

– Не, за бога!

– А какво казва Хъдър Ефрейтора, че ще стане? Какво е написал шефът в телеграмата, освен да не пускаме за печат първа страница?

– „Чакайте ме, идвам!“

– Да не стане нещо лошо...

– Като какво например?

– Възможно е някоя от бойните ни групи в планината Ара-рат да попадне в засада, да дадат много жертви.

– Не мисля. И нещо такова ли ще поставим на първа страница? Доколкото разбирам, това е новина, излязла от двореца, една съвсем неочаквана вест е това. Или с други думи, мисля, че ще ударим в земята останалите вестници. – Мурат издърпа пред себе си наредените един върху друг броеве на *Вакит*. – Да видим дали през последните дни се е случило нещо важно, на което не сме обърнали внимание? Или пък е нещо, което се е развило съвсем неочаквано и е излязло на преден план.

Загледан във вратата, Селим сниши глас:

– Възможно ли е да се е случило това, което ми минава през ума.

– Какво е то?

– Горкият ни началник... Генерал Ататюрк... да се е притеснил за нещо... и да го е изгонил от трапезата.

– Какви ги приказваш само! Горкият ни началник би ли направил нещо, с което да притесни генерал Ататюрк?

– Ако зависи от него, не би го направил, само че нали всеки се опитва да препъне другия, за да излезе на преден план. Може във вестника да е излязла неподходяща статия или новина и след месеци някой неочаквано да я открие. Тогава той ще изтърчи да я покаже. И тъкмо докато обяснява: „Може да се разбира ето по този начин...“, междувременно... някой друг ще добави: „Аз не ви ли бях казал навремето, че отглеждаме змия в пазвата си. Тези хора в края на краищата са се забъркали в иттихадизъм*“. Според мен, генерале, това са от онези хора, които са станали кемалисти не по собствена воля, а от страх за живота си“ – ще добави. И ако всичко това съвпадне с момент, когато генералът е ядосан за нещо...

– Да, обаче такива неща се случват. И ако е така, тогава нашият началник няма да пусне телеграма до вестника, а ще си иде право у дома, ще заяви, че е болен, и ще се пъкне право в

* Иттихад ве теракки (тур. Ittihat ve terakki) – политическа организация на младотурците, комитет, а по-късно партия „Единство и прогрес“, която подготвя първата турска буржоазна революция през 1908 г. Съществува от 1889 до 1918 година. Нейните привърженици се наричат иттихадисти, а идеологията ѝ – иттихадизъм. – Бел. пр.

леглото. Ще използва като повод болестта си, за да зареже дори депутатството, просто ще изчезне от полезрението.

– Ами ако е свързано с някоя статия, която е излязла във вестника? Ако е бил наруган: „Веднага да оправят тази работа, или не ми се мяркай пред очите!“

– Тогава защо ще се налага да идва и да ни дава обяснения? Би написал нещо от рода на: „Утре непременно пуснете това на първа страница!“, и нямаше да се появява лично. Хайде да видим дали ще можем да открием нещо в тези тук. Най-напред да прегледаме новините за бунта в планината Арарат.

Започна от петъчния брой от 1 август 1930 година. Четеше само заглавията:

„Приятел ли ни е Иран или враг?“, „Поведението на Иран във връзка със събитията в Арарат – като персийска сабя!“, „Абдулхамит е отговорен за бунта в Арарат“.

– За какво се разсмя, Мурат?

– От доста време се търси кой е отговорен за бунта в Арарат и ето че най-накрая е намерен, колко хубаво!

– А-а-а, това е историята с Абдулхамит. Великолепна е.

Кафеджията донесе кафето, сервира го и каза:

– От Хъдър ага са.

Селим толкова се смая, че попита:

– Не може да бъде! Да не би нашият Хъдър Ефрейтора да е спечелил на комар?

Мурат поклати глава:

– Нещо много по-важно. Твоят земляк се зарадва, че сме обявили война на Персия.

– Не разбрах!

– И аз!

Мурат се върна към заглавията:

„Турско-иранската дружба е в опасност“, „Връчиха ни нота“, „Сто петдесетгодишни мъже искат да си напъхат носовете в събитията в Арарат“.

До това заглавие бе поместена документална снимка на Рефик Халит. „Очевидно между стоте петдесетгодишни този има

най-голям нос, щом нашият секретар е преценил, че е подходящо да помести снимката му!“, си помисли Мурат. Заглавията продължаваха да се нижат, случайни и бездушни: „Независимост за една шепа кюрди – Иран е отговорен – Външният ни министър: Не сме подавали нота. В преговори сме с Иран“.

„Избиването на бунтовниците в планината Арарат със сигурност продължава – Съобщение на агенция „Интелиджънс“ във връзка със събитията в Арарат:

Четвъртък, 7 август 1930 година

СИТУАЦИЯТА НА ИЗТОК: ТОЗИ СЛУЧАЙ НЕ Е РЕТРОГРАДНА ГРУБОСТ, ТОВА Е ОТМЪЩЕНИЕ И БУНТ ЗА НЕЗАВИСИМОСТ“

– И да се върнем на днешния ни петъчен брой, 8 август... Виж какво сме написали! Едно заглавие, извадено от статията на някой си Л. Друмонд Хай: „ВЪСТАНИЕТО НА КЮРДИТЕ Е БУНТ НА ФАНАТИЧНИЯ КЮРД СРЕЩУ ПОЕВРОПЕЙЧАЩИЯ СЕ ТУРЧИН“, „ПРЕЗ 1927 ГОДИНА ДРУЖЕСТВОТО ХОЙБОН Е УТВЪРДИЛО НЕЗАВИСИМОСТТА НА КЮРДИТЕ И ЗА ВРЕМЕНЕН ЦЕНТЪР Е ИЗБРАЛО СЕЛО АВА В РАЙОНА НА АРАРАТ“, „ЕДИН ОТ ЛИДЕРИТЕ НА КЮРДИТЕ – ЕМИР СЮРЕЙЯ, Е ЗАЯВИЛ, ЧЕ ВОЙНАТА МЕЖДУ ТУРЦИТЕ И КЮРДИТЕ ЩЕ ПРОДЪЛЖИ, ДОКАТО КЮРДИТЕ ПОСТИГНАТ ЦЕЛИТЕ СИ...“

Мурат неочаквано вдигна ръка:

– Готово, колега, новината, която променя първа страница, е историята с бунта в Арарат.

– Откъде разбра?

– Генерал-маршал Февзи заминавал на изток.

– Ти не прочете ли днешния вестник?

– Прегледах го... Какво има?

– Този поход се отложи...

– Добре. Прав си, отложен е. Това означава, че новината, която ще донесе шефът, не е свързана с бунта. Гледай, гледай, председателят на Народното събрание генерал Кязим също е в Истанбул. Направили са обиколка в града, след това са от-